

Izhaja vsako drugo soboto.  
Naročnina: 5 Din četrtletno, 10 Din  
polletno.

# DELO

Uredništvo: Ljubljana, Šelenburgova  
ulica 7/II. — Upravišтво: Ljubljana,  
Prešernova ulica 54.

Ljubljana, 1. junija.

Klero-radikalni režim utemljuje svojo eksistenco z nacionalnimi gesli. Stare metode! Ker vladajoči ne morejo pokazati na dejanja, ki bi bila v dobro ljudstvu, razmetavajo s frazami o nacionalizmu in državotvornosti, meneč, da s tem opravičijo svoje položaje in si ohranijo zaupanje volilcev.

Bodi še tako lepa fraza, velja le nekaj časa. Pride spoznanje, ki ne priznava frazerskega nacionalizma, ampak zahteva delo: socijalno, gospodarsko in kulturno udejstvovanje najvišjih predstavnikov državnega življenja. Kajti pravi nacionalizem ni izlepčena govoranca, ampak je dviganje ljudskih sil za dobrobit splošnosti in ustvarjanje stanja, v katerem je srečen narod, za katerega delaš.

Sedanji režim pa ni drugega, kot politično-taktična forma, ki daje možnosti, da različni partizani eksploatirajo državne dobrine. Brez programa je sedanji režim, slučajno znežen skupaj in v svojem bistvu heterogen element. Radikali vlečejo po svoje, demokrati po svoje in klerikalci zopet po svoje državniški voz. Vsi trije so brez skupnega cilja. Veže jih edino lohotenjenje po vladanju. Ničesar drugega si ne žele, da vsak zase izbije iz vladnih zakladnic kolikor mogoče veliko za svoje ožje strankarske interese.

Taka vlada mora biti slaba. Že ob rojstvu je obsojena na nečasten konec. Davno bi že tudi bilo konec sedanjega klero-radikalnega režima, da bi živeli pri nas v parlamentarnih razmerah. Ako bi odločala svobodna volja ljudstva, ne pa potom policije izvoljeni poslanci. Tako se pa sedanji režim le počasi izživlja. Privesti mora svoje vladanje do absurda. Potem ga bo pa konec! Čez noč bomo stali pred njegovim padcem, ko mogoče nihče kaj takega niti pričakoval ne bo.

Vukičevićeva vlada je srbijanska. Že s tem je označena njena anacionalnost. Kajti mi želimo imeti jugoslovansko vlado, ki ne bo delala razlik med posameznimi pokrajinami in ne bo smatrala Slovencev in Hrvatov za državljane druge vrste. Prava nacionalna vlada je le tista, ki bo priznala vsem državljanom jednake pravice in jim jednako nalagala dolžnosti.

Pri obstoječem režimu ni nič čudnega, da je samoposebi nastala fronta prečanov proti vladni fronti srbijancev. Ustanovitelji kmetско-demokratske koalicije niso hoteli dati svoji politični združitvi obilježja prečanske fronte. Da je danes pred nami vendarle prečanska fronta, je temu krivo vladanje Vukičevićevega režima. In prav to je njegovo največje anacionalno delo. Namesto, da bi se v letih ustvarjanja naše mlade države združevale vse nacionalne sile, se razdružujejo in zavajajo v borbo, ki je na škodo konsolidaciji in ki zanaša v ozračje nemir, ki preprečuje vsako večje pozitivno državno delo. Razumemo načelni boj, ne moremo pa z državnega stališča odobravati boja, ki ubija eksistence in vodi izstradalno politiko nad kraji in ljudstvom, ki je stebler države.

Državna uprava se mora depolitizirati; davčna bremena je razdeliti na vse državljane enakomerno; vsi moramo imeti jednake možnosti, da smo deležni sredstev iz državnih blagajn. Vsega tega pa ni. Državno uradništvo se ne nastavlja po kvalifikaciji, ampak po strankarski pripadnosti. Davke naj plačajo v prvi vrsti le prečani, srbijanci naj bodo pa deležni dobrot državnega proračuna. Večjih krivic v vodstvu državnih poslov si ne moremo misliti. Krivična pa nacionalna politika ne sme biti.

Nettunskih konvencij se do sedaj ni upala nobena vlada predložiti par-

## Uradno ugotovljeno izkoriščanje delavcev

**Socijalno zakonodajo demontira vladajoči režim. — Osemurnik se ne izvaja. — Delavski naraščaj se ugonablja. — Otroci in ženske morajo delati pozno v noč. — Strašne socijalne slike iz poročil inspekcij dela.**

Socijalna zakonodaja je pri nas pomanjkljiva. Ničesar ni bilo ustvarjeno iz vidika socijalne miselnosti ali čutenja. Kar imamo socijalne zakonite zaščite, je nastala pod vplivom mednarodnih obveznosti, ali pa vsled pritiska revolucionarnih delavskih množic v dobi po končani svetovni vojni. Iz vseh socijalnih zakonov prav lahko razberemo, da se je zakonodajec naraavnost trudil, kako skvariti prvotno depo socijalno zamisel, ki je narekovala posamezna določila v varstvo pravic delojemalcev. Na vseh koncih in krajih je v socijalni zakonodaji dvoumnost besedila, pač s prozornim namenom, da se tolnačenje zakonov v danem trenutku, ko je reakcija pri moči preokrene v slabo tistih, v katerih varstvo so bili izdani. Ali je pa še druga možnost dana, namreč ta, da se socijalni zakoni sploh ne izvajajo.

Ponovno smo že ugotovili, da na primer zakon o zaščiti delavcev sicer ni idealno popoln, vendar ima pa določila, ki bi bila lahko v veliko korist delavcem, oziroma nameščencem. A kaj, ko se pa zakon ne izvaja in ko se 8-urnik neprestano krši, ko se institucija delavskih zbornic zapostavlja, ko še danes niso uveljavljene delavske legitimacije in ko se zaupniški sistem uvaža s pravilnikom, ki onemogoča obratnim zaupnikom vsako pravo delovanje. Toda ne samo zakon o zaščiti delavcev, tudi zakon o inspekciji dela iz leta 1921. je le bolj na papirju. Vladajoči režim ne dopušča, da bi inspekcije dela, katerim je poverjeno neposredno nadzorstvo o izvrševanju zakonov, uredb in pravilnikov in ministrskih uredb, ki se tičejo delavske socijalne in življenske zaščite, vršile svoje naloge. Ker drugače ni bilo mogoče, je reakcija ubila inspekcije dela na ta način, da jim je skróčila upravni aparat na minimum. Po dvoje uradnikov za vsako oblast pač ne more izvršiti ogromnega dela, ki ga nalaga zakon.

Sodeč po številu zavarovancev pri ljubljanskem Okrožnem uradu za zavarovanje delavcev in pri bolniški blagajni trgovskih nameščencev, spada pod nadzorstvo inspekcije dela v Ljubljani in v Mariboru okrog 90.000 delavcev in nameščencev. V letu 1927 pa

lamentu, da jih ratificira. Vukičevićeva vlada je anacionalna dovolj, da jo ni bilo sram skleniti, da s svojimi glasovi odobri v parlamentu kapitulacijo pred Italijo. Narod čuti, da bi bilo za našo državo sramotno priznati konvencije in zato protestira. Režim pa pošilja nad ogroženo ljudstvo orožništvo, da s silo uduši proteste državljanov, ki branijo državni interes.

Velekapitalistična reakcija je delavstvu zaprla usta. Ne upa se ganiti in molči tudi ob dejstvu, da vlada pripravlja ratifikacijo nettunskih konvencij. Gotovo je pa tudi delavno ljudstvo odločno proti nettunskim konvencijam, ker je zainteresirano na gospodarskem procvitu države in ker ve, da dajejo nettunske konvencije veliko možnost invaziji italijanskih delovnih moči. Že tako je pri nas ogromna brezposelnost, sedaj se naj pa še na stežaj odpro vrata tujemu delavstvu in daje možnost, da bo italijanski podjetniški kapital kar najbolj oškodoval naše narodno gospodarstvo.

Celo vodstvo radikalne stranke prihaja do prepričanja, da sedanji režim ni škodljiv samo za radikale, ampak

je ljubljanska inspekcija dela izvršila nadzorstvo le nad obrati, ki štejejo 12.402 delavca in nameščenca, mariborska inspekcija dela pa nad obrati, ki štejejo 10.028 delavcev in nameščencev. Okrog 70.000 delavcev in nameščencev v Sloveniji ni bilo torej deležno nadzorstva inspekcije dela. Ta ugotovitev je naravnost porazna za izvajanje zakona o inspekciji dela in le znova dokazuje, da je sedanji režim v državi tendenčno prišel demontirati socijalno zaščito. V raznih uradih zaseda porodica mesta, ki so bila ustanovljena samo zato, da dobiva nekaj partizanskih izvoljencev plače, za prepotrebne inspekcije dela pa ni kreditov, da bi razpolagale s personalom, ki bi bil kos nalogam, ki so jim v dobrobit delavcev in nameščencev predpisane.

Že v zadnji številka našega lista smo opozorili na poročilo inspekcij dela o razmerah delavskega varstva v letu 1928. Danes naj navedemo, kaj pravi poročilo o zaposlenju delavcev.

Ljubljanska inspekcija dela poroča med drugim:

Nepravilno zaposlovanje otrok se je ugotovilo v 16. primerih. Našlo se je 14 otrok pod 14. letom, letos predvsem v veliki industriji. Tako se je v neki tekstilni tovarni našlo celo 7 takih otrok. Zlorabe vajencev so se tudi letos ugotovile v večjem številu, to pa predvsem v mali obrti, kjer se vajencev uporablja za najrazličnejša nestrokovna dela. Še vedno je na dnevnem redu preveliko število vajencev z ozirom na število pomočnikov. S prevelikim številom vajencev in zlorabljanjem istih se ustvarja slabo kvalificiran proletarijat, ki današnji brezposelnost kvalificiranih delavcev znatno povečuje. Pomankljive učne pogodbe z vajenci so se ugotovile v 10. primerih. Obiskovanje obrtno nadaljevalnih šol je še vedno nezadostno. Opaža se tudi veliko pomanjkanje sploh takih šol in tečajev, to pa zaradi pomanjkanja gnotnih sredstev. Preudariti bi bilo, da bi ne bilo pravilno, da se obdavičijo tovarne, ki zaposlujejo inozemce, s posebno visokim davkom, ki bi šel v fond, iz katerega bi se vzdrževale razne strokovne šole ter izdajale štipendije za specializacijo našega strokovnega delav-

tudi za državo in da je skrajni čas, da se izvrše v državni politiki korenite spremembe. Le naši slovenski klerikalci nočejo tega videti. Slepo so zavezani v trenutno vladno moč in so pripravljeni pristati na vse, samo da ne odleže iz vlade.

Klerikalci so kaj radi kazali prijazno lice delavcem. Ko so bili še v opoziciji, so celo s komunisti tekmovali, kdo bo bolj radikalen v socijalnih zahtevah. Sedaj so pa preokrenili. Brez pomisleka so sodelovali pri demontaži ministrstva za socijalno politiko in hladnokrvno so potom svojega ministra celo prepovedovali majske proslave. Šli so še dalje! Nettunske konvencije, ki so proti interesom naroda in v škodo ekonomskim interesom delavstva, zagovarjajo! Pravo incitativo so prevzeli v svoje roke, da s silo uduše voljo ljudstva, ki zahteva, da se nettunske konvencije temeljito revidirajo.

Nacionalne in socijalne interese jugoslovanskega ljudstva brani v sedanjih časih edino kmetско-demokratska koalicija. Njena borba je poštna in zato tudi mora zmagati nad anacionalnim klero-radikalnim režimom!

stva v inozemstvu. V splošnem ostane pa vajeniško vprašanje še vedno velik problem, ki ga ne bo mogoče v kratkem času popolnoma zadovoljivo rešiti.

V 46. primerih se je ugotovilo, da se delavstvo sprejema brez knjižic na delo, predvsem v oblačilni industriji (šivilina, krojaška, izdelovalnice pletenin).

Neodobrenih delavnic se je našlo 205. So to večinoma male obrtne naprave, ki so nastale med vojno, oziroma po vojni, ter do sedaj še niso bile prijavljene obrtnim oblastim.

Nočno delo v pekarnah je še vedno splošno vpeljano; zaposlujejo se tudi ženske in mladoletne ponoči, ter izkazujejo tozadevno ugotovljeni nedostaki število 67.

Redni 10-urni delavnik še vedno ni vpeljan v vseh malih obrtih, v industriji se pa v splošnem obratuje redno 8 ur dnevno, vendar pa se Pravilnik o podaljševanju delavnega časa v industrijskih in rudarskih podjetjih na podstavi sporazuma med lastniki podjetij in njih pomožnim osebam še ni mogel popolnoma uvesti, ter so samovoljna podaljševanja delovnega časa, oziroma podaljševanja na podlagi javnega glasovanja na dnevnem redu. Delavstvo se sicer v splošnem zaveda svojih pravic, vendar pa z ozirom na njegov slab ekonomski položaj, malokdaj ugovarja nepravilnemu podaljšanju delavnega časa. Inspekcija dela pa v vsakem primeru zahteva točno izpolnjevanje predpisov navedenega pravilnika. Nagrade za nadurno delo se še vedno ne izplačujejo redno, ter je bilo zaradi tega potrebnih 172 intervencij. Delodajalci se v splošnem izgovarjajo na slab ekonomski položaj ter da jim vsled tega ni mogoče plačevati 50 od sto nagrade. Mnogokrat se ta pribitek uračuna v mezde na tak način, da se ga sicer izkaže, vendar pa izplačanje mezd ni s to nagrado višje; zaradi tega je inspekcija dela v vseh primerih zahtevala, da se nadurne nagrade v plačilnih listih posebej izkažejo.

Delovni odmori, posebno v mali obrti še niso splošno vpeljani.

Mariborska inspekcija dela pa poroča med drugim:

Nepravilno zaposlovanje otrok izpod 14 leta se je ugotovilo v enem primeru. Ena tvrdka je zaposlovala 16letno deklico celo do polnoči. Za ponočna dela so uporabljale nekatere tekstilne tvornice in ena kovinska tvornica ženske.

Ugotovilo se je nadalje, da nekatera podjetja še vedno ne upoštevajo osemurnega delovnega časa, tudi ne zaprosijo za istega. Vzrok temu je ta, da delavci ne morejo izhajati z malo urno in sami silijo za čezurno delo. V eni taki tovarni bi bilo zaradi tega prišlo do stavke, ker se je prepovedalo več kakor osem ur delati.

O priliki inspekcije se je ugotovilo 8 zlorab vajencev, osebno ali pismeno se je pritožilo 90. Eno ključavničarsko podjetje je zaposlovalo 13 vajencev s štirimi nestalnimi pomočniki. Največ so se pritožili vajenci zaradi nadurnega dela, zaradi uporabljanja v privatne svrhe, zaradi surovega ravnanja, zaradi nedeljskega zaposlovanja, posebno v pekovskih obratih, nadalje zaradi nepravilne prijave zadržanosti i. t. d. Pripeljal se je n. pr. slučaj, da je zaposloval neki fotografski atelje vajenka že dve leti, ne da bi jo pravočasno vpisal pri pristojni zadrugi. Poleg tega jo je zaposloval vsako nedeljo in praznik in dnevno 10—12 ur. Tukajšnji urad je ukrenil potrebo, da ni izgubila vajenka učne dobe, delodajalca pa se strogo kaznovalo. Splošno se opaža, da zadruge premalo obračajo pozornost vajencem, kakor tudi da se ne vodi točna evidenca istih, kajti v mnogih primerih je ugotovljeno, da se vajence v nekaterih obratih prekomerno zaposluje z ozirom na število pomočnikov in to oso-

bito v kovinski industriji. Zbog tega je tudi velika brezposelnost med pomočniki.

Nedeljski počitek v pekarnah se je uvedel v vseh večjih mestih in v okolnih mest. Nočno delo v pekarnah pa še ni popolnoma odpravljeno, a se je v tem pogledu precej storilo. Posebno se je strogo pazilo na to, da se vajenci niso zaposlovali ponoči.

Poročili ljubljanske in mariborske inspekcije dela nazorno dokazujejo, da delodajalci izrabljajo svoje delavce in nameščence. Pomisliti pa je pri tem, da so inspekcije dela pregledale obrate, ki zaposlujejo komaj deveti del delavstva v Sloveniji. Ako bi inspekcije dela razpolagale z zadostnim aparatom in bi jim bilo omogočeno izvršiti nadzor-

stvo v vseh obratih in večkrat na leto, potem bi bile uradne ugotovitve še zgovornejši dokaz o slabem ravnanju z delavci.

Povsod vidimo, da se delavstvu izplačujejo sramotno nizke mezde in da se določila o osemurnem delavniku ne izvajajo. Posebno vajenci so predmet najbolj brezvestnega izkoriščanja. Mladolletni in ženske morajo delati pozno v noč.

Nevzdržne socialne razmere se morajo ozdraviti. Morajo, kajti drugače mora izbruhniti nezadovoljstvo delavskih množic v obliki, ki ne bo v korist države. Delavne moči, kot glavni produktivni vir, se mora zaščititi. Naš nacionalni in človeški obzir to zahteva.

podjetje bi moralo biti veselo, da ima opravka le z organiziranim delavstvom. Mezdno razmerje se da pravilno urediti le takrat, če je podjetnik v stiku z izvoljenimi zaupniki delavstva. Tudi red v obratu je pri organiziranem delavstvu večji, veselje do dela intenzivnejše in s tem tudi produkcija izdatnejša. Toda podjetniki nočejo razumeti modernega obrata. V svojih delavnicah hočejo imeti samo poslušne hlapce in nočejo priznati delavstvu najskromnejših socialnih in človeških pravic.

Institucija obratnih zaupnikov je po krivdi podjetnikov in po zaslugi nezadostne zakonite zaščite diskreditirana. Naloga delavskih organizacij bo, da izvojujejo popolno zaščito obratnih zaupnikov. Le tam bodo imeli obratni zaupniki še nekaj veljave, kjer bo stalo za njimi solidarno organizirano delavstvo. Zaenkrat je zato spas delavskega položaja v tovarnah veliko bolj v strokovni organizaciji, kakor pa v instituciji obratnih zaupnikov.

## O raznih možnostih razrešitve delovnega razmerja

Predpisi o odpovednem roku po obč. drž. zakonu in obrtnem redu.

Te možnosti so: potek dobe, za katero je bilo delovno razmerje v naprej sklenjeno, odpoved na gotov rok, brez odpovednega roka, smrt delavca.

Pri sklenitvi delovnega razmerja se more isto skleniti na gotovo, v naprej določeno dobo. S potekom te dobe delovno razmerje **samo po sebi ugasne**, brez kake druge izrecne odpovedi ali opozorila. Seveda pa je mogoče tako delovno razmerje tudi podaljšati, vendar le potem nove pogodbe, bodisi zopet na določen čas ali na drug način. Pri pogodbi na gotov čas je ta čas možno določiti čisto kalendarično, n. pr. za 5 mesecev, ta čas pa je mogoče tudi na drug način izraziti, n. pr. za dobo letne sezije, za dobo bolezni kakega drugega delavca. Med tem časom je odpoved normalno **nemogoča**. Seveda, ako med tem časom nastopijo okoliščine, ki upravičujejo odpust brez odpovedi, se more tudi med tem časom pred potekom dobe službeno razmerje razrešiti.

Najobičajnejši način razrešitve delovnega razmerja je odpoved. Ta mora biti v pogodbi urejena, ker predvsem velja to, kar je rečeno v pogodbi in šele v drugi vrsti pridejo v poštev tozadevni predpisi zakonov. Seveda pogodbeni ureditev odpovedi ne sme iti preko morebitnih zakonitih predpisov.

Odpoved je enostranska **razrešitev** delovnega razmerja. Tozadevni zakonski predpisi so obsežni v obč. drž. zakoniku § 1159 in v obrtnem redu § 77 in v spec. zakoniku. Seveda veljajo pred vsem predpisi specialnih zakonov in šele v drugi vrsti obč. drž. zakon. Ako za posamezne vrste delavcev ni specialnih zakonov, velja seveda **samo obč. drž. zakon**.

Najvažnejši so predpisi obrtnega reda in to zato, ker pod določila tega zakona spada pretežna večina delavstva. Odpoved po obrtnem redu je dvojna: **pogodbena ali zakonita**. V načelu pripuščata obrtni red strankam **popolno svobodo** in si moreta odpovedni rok dogovoriti prav na kratek čas ali celo dogovoriti, **da je tudi takojšnja razrešitev brez odpovedi dopustna**. V slučaju, da

se v tem pogledu ni ničesar dogovorilo velja po § 77 obrt. reda **14dnevni** odpovedni rok, ne glede na to, koliko časa je službeno razmerje trajalo. Torej: 14dnevni odpovedni rok se more s pogodbo tudi skrajšati ali celo izločiti, dočim to vpr. pri trgovskih pomočnikih ni mogoče in je tu **treba upoštevati najmanjši zakoniti** odpovedni rok.

Splošno velja pravno načelo, da mora biti odpovedni rok za obe stranki **enak**. Obrtni red tega ne predpisuje, dočim pa to obč. drž. zakon predpisuje. Zato je mogoče in pravno-zakonito v redu, ako se n. pr. v pogodbi določi, da delodajalec more delavca brez odpovedi ali s tedenskim odpovednim rokom odpustiti, dočim mora pa delavec odpovedati na 14 dni ali več. V slučaju, da ta neenakost v pogodbi ni **izrecno** ugotovljena, velja za obe stranki **enak 14dnevni** odpovedni rok. Ta predpis torej velja le za osebe, ki spadajo pod obrtni red, za osebe, ki pa spadajo n. pr. pod obč. drž. zakon, n. pr. dninariji, velja § 1159 drž. zakona, po katerem je **odpoved tudi za prihodnji dan** dopustna seveda, ako v pogodbi ni drugače določeno. Zato pazite pri nastopu dela! Obrtni red posebej govori o odpovedi **akordnih delavcev**. Ti smejo delavno razmerje razrešiti šele, ko so prevzeto **akordno delo v redu izvršili** in ne sredi dela. Tudi akordni delavec ne more odpovedati na rok, ki bi padeł v čas pred izvršenim delom. Ta omejitev pa ne velja za delodajalca, on more tudi pred izvršenim delom odpovedati, in to po določenih pogodbah ali zakona, ako v pogodbi odpoved ni urejena. Nekatera obrtna sodišča stoje na stališču, da predpisi obrtnega reda glede odpovedi ne veljajo za osebe, katere delajo proti **dnevni** mezdi in trdijo, da je razrešitev tega delovnega razmerja vedno brez odpovedi mogoča. Zato je v takih slučajih posebno treba paziti na ureditev odpovedi.

Važno je vedeti, **kdaj, kateri** dan v tednu ali mesecu se sme odpovedati: Obrtni red o tem molči. Zato je odpoved mogoča **katerikoli dan na katerikoli dan**

## Preganjanje obratnih zaupnikov

**Skrajno pomanjkljiva določila pravilnika o delovanju delavskih in nameščenskih zaupnikov. — Reakcionarni nastop podjetnikov. — Spas delavstva je v strokovni organizaciji.**

Za letošnje leto so volitve obratnih zaupnikov zaključene. Številne tovarne in delavnice so izvolile obratne zaupnike. Delavstvo se je poslužilo poslovnika o delovanju delavskih in nameščenskih zaupnikov v dobri veri, da izpopolni zakonito zaščito svojih interesov pred delodajalci.

Prav so pa imeli tisti, ki so že pred meseci ugotovili, da ne bo imelo delavstvo prav nobenih koristi od svojih obratnih zaupnikov in da je tozadevni poslovnik slab. Kajti komaj je minulo nekaj tednov po volitvah, že se kažejo slabe strani poslovnika o delovanju obratnih zaupnikov.

Že volilni postopek sam je bil pomanjkljiv. Svoboda volitev ni bila zagotovljena. Podjetniki so izvajali pritisk na delavce in onemogočevali miren potek volitev. Očividno je bil med vrstami podjetnikov organiziran odpor proti izvolitvi obratnih zaupnikov. Sabotaža podjetnikov je bila tem lažja, ker jim je šlo na roko nejasno in reakcionarno besedilo pravilnika.

Takoj po volitvah se je pričelo preganjanje izvoljenih obratnih zaupnikov. Veliko slučajev nam je znanih, da so podjetniki odpustili obratne zaupnike in jim odvzeli zaslužek samo zato, ker so zastopali interese delavstva.

Izvoljeni obratni zaupniki so mislili, da jih ščiti zakon, oziroma pravilnik o delovanju delavskih in obratnih zaupnikov. Izkazalo se je pa, da je zakonita zaščita nezadostna. Podjetniku je danih sto možnosti, da odpusti obratnega zaupnika. Podjetnik se pri odpustu sklicuje samo na gospodarsko stagnacijo, na skrčenje obrata in po obstoječih zakonitih določilih ni sredstva, da se podjetnika prisili, da obdrži obratne zaupnike v službi. Vsakdo ve sicer, da v resnici odpust obratnih zaupnikov ni utemeljen v gospodarskem položaju podjetja in da se podjetnik samo maščuje nad zaupniki in vendar ni zakonite podlage,

da se zaščiti delavske zastopnike, ki niso zagrešili ničesar drugega, kot da so izpolnjevali svoje dolžnosti.

Kaj pravijo navodila o zaščiti obratnih zaupnikov? Člen 21 se glasi:

Delodajalci ne smejo odpuščati niti preganjati delavskih in nameščenskih zaupnikov zaradi pravičnega izvrševanja njih dolžnosti po odredbah zakona o zaščiti delavcev in navodil za volitve delavskih in nameščenskih zaupnikov.

Da se uvidi kako nezadostna je zaščita obratnih zaupnikov v naši državi, naj navedemo samo avstrijski zakon o obratnih zaupnikih, ki pravi:

Podjetnik ne sme ovirati svojih delavcev in nameščencev pri izvrševanju volitev v zaupniški odbor, ne sme omejevati delovanja volilnega odbora in zaupniškega odbora in ne sme tem odborom pripadajočih članov v nobenem oziru oškodovati. Zaupnik sme biti odpuščen le, ako je zakrivil dejanje, ki opravičuje odpust po obstoječih zakonih. Odpovedi in odpusti se smejo izvršiti le s privolitvijo poravnalnega sodišča. (Poravnalna sodišča so sestavljena v Avstriji približno tako, kakor naša obrtna sodišča. V njih so zastopani: poklicni sodnik ter zastopniki delodajalcev in delavcev).

V našem zakonu, oziroma pravilniku manjka predvsem določilo, da se odpusti obratnih zaupnikov izvrše le s privoljenjem inspekcije dela. To se je tudi predlagalo, ko se je uredba o obratnih zaupnikov sestavljala, vendar se pa na ta predlog iz delavskih vrst ni oziralo. Sedaj so pa posledice: delodajalci odpuščajo obratne zaupnike in ni zakonitih sredstev, da se nedolžne žrtve obvarujejo očitne krivice in gmotne škode.

Sploh so pri nas podjetniki skrajno zakrknjeni in reakcionarni. Prav v njihovem interesu bi bilo, da podpirajo institucijo obratnih zaupnikov. Moderno

## Platina

Amerika uporabi več platine nego druge dežele. V zadnjih letih je ta izredno dragocena kovina postala dražja od samega zlata. Polovica platine se uporablja za izdelovanje draguljev, ostali del pa za razne industrije. Vzlic visoki ceni platine je potreba tako velika, da zaloga ne zadostuje. Po vsem svetu marljivo raziskujejo vse pokrajine, kjer bi mogli najti to prepotrebno rudo.

Prav čudno je, da je širokemu občinstvu zanimiva zgodovina platine tako malo znana. Platino so odkrili v Ameriki pred mnogimi stoletji in so jo rabili za izdelovanje nakitov. Že davno pred odkritjem Amerike pa so Indijanci rabili platino tudi za vsakodnevne potrebe. Našli so starodavne nakite v grobovih Centralne Amerike, ki so baje ravno tako stari kakor nakiti starih Egipčanov.

Platino so odkrili Španci pred l. 1600. Njihovi raziskovalci so stikali po zlatu in srebru in niso znali ceniti vrednosti nove kovine. Uvideli so pa, da je platina gibka in obdelovalna. Platina se daje tako lahko obdelovati, da so jo Španci

rabili za ponarejanje srebrnjakov. Radi tega je bil nje uvoz v Evropo prepovedan.

Dandanes sta glavna vira platine Rusija in Južna Amerika. Sodijo, da so najdišča platine v Uralu najbogatejša na svetu, ali od časa vojne jo v Rusiji le malo pridelujejo. Radi tega jo pridobivajo sedaj večinoma iz rudnika v Columbiju. Precejšnjo količino platine so našli v Združenih državah in je verjetno, da se bo tamošnja zaloga še povečala.

Malokdo bi spoznal to dragoceno kovino, če bi jo slučajno našel v naravi. Ne sveti se kakor zlato, marveč je v sirovem stanju topa in brez sijaja. Najbogatejše oblike te rude najdemo dostikrat na površini in jih morejo pobrati brez napora. Našli so že kose v vrednosti do 35.000 dolarjev.

Platina se pridobiva s tem, da surovo rudo najprej zmeljejo, dokler ne izgleda kakor pesek. Rafiniranje spreminja ta kovinski pesek v nekakšno gobasto snov, ki je še vedno brez sijaja. Kovina v tej obliki je mehka in se da gnesti s prsti. To luknjičavo snov stiskajo potem v ploščice.

Rafiniranje se nadaljuje, dokler ni kovina čista. V končni obliki izgleda precej topo in je jako težka. Potem se navadno zvalja v palčice. Ves čas rafiniranja so delavci pod strogim nadzorstvom. Tovarne so zastražene kakor kovanice denarja. O najmanjšem drobcu platine vodijo račun.

Šele tekom zadnjih tridesetih let so spoznali velikansko važnost platine za razne industrije. Ni dvoma, da bo platina v bodočnosti še bolj v rabi nego danes, to pa radi svojih posebnih vrlin. Ena izmed teh je ta, da ne izgubi svojega sijaja, če jo izložimo zraku in kislinam, niti skozi dolgo let. Radi tega jo mnogo rabijo v zobarstvu in pri izdelovanju mnogih znanstvenih instrumentov. Ta vrлина je vzrok njene rabe pri draguljih. Nakiti, ki so jih odkrili v Centralni Ameriki, so ohranili isti sijaj kakor pred mnogimi tisoč leti. Da so stari Egipčani poznali platino, bi bili njihovi nakiti danes ohranjeni v prvotnem sijaju. Njihovi nakiti pa so bili zlati.

Starodavni Američani, ki so prvi kovali dragulje iz platine, so rabili zelo primitivno orodje, vendarle jim je uspelo narezati platinske plošče do tenkosti

papirja in napraviti iz njih prekrasne nakite. V platini je mogoče izdelovati najdrobnejše in najbolj komplicirane načrte. Radi tega je platina omogočila novo dekorativno umetnost.

Odkrili so tudi to, da poseduje platina lastnosti, ki jo napravljajo izredno primerno za električne naprave. Dasi stane mnogo več nego kovine, ki so se poprej rabile v elektriki, je njena raba postala neobhodna. Tudi za radio porabijo mnogo platine.

Ena izmed največjih težkoč pri izdelovanju električnih žarnic je bila ta, da bi našli nekaj, kar bi prenašalo električno strujo skozi steklo žarnice do notranje žice in bi se pri tem radi gorkote raztegnilo le toliko, kolikor se razteza steklo samo. Druge kovine se bolj raztezajo in zato je nastajala drobna odprtina v žarnici, ki je vpuščala zrak. Žarnica je bila s tem pokvarjena. Po dolgi poskusih so končno prišli na platino, kajti ta se v vročini razteza ravno toliko kakor steklo. Dandanes imajo vse električne žarnice tanke žice platine v sebi, ki služijo kot vez med zunanjo električno strujo in žarečo žico.

in ni potrebno, da se odpove n. pr. v soboto ali da se odpove na dan izplačila mezde. Toda ako je v tovarniškem delovnem redu ali star običaj predpisuje, kdaj se odpoveduje, potem je pri odpovedi ta dejstva treba upoštevati. Ako se delavcu pravilno odpove, mu je treba istočasno z odpustom tudi izplačati mezdo, dasi se ista drugače morda na kak drug dan izplačuje.

Odpovedni rok teče od dneva, kateri je določen v pogodbi, ako tega ni, potem rok teče od naslednjega dne po danji odpovedi. V odpovedni rok pa se šteje vsak dan, ne glede na nedelje in praznike in na delaproste dneve. Če se n. pr. odpove v soboto na 6 dni, odpovedni rok poteče v petek zvečer. Zelo pogosti spori nastajajo radi trditve, da mora v odpovednem roku imeti delavec priliko zaslužka, da mora n. pr. pri 14-dnevni odpovedi biti dejansko zaposlen. Žalibog je praksa sodišč drugačna. Ako podjetje po odpovedi omeji obratovanje samo na 3 dni tedensko, odpovedni rok

poteče s potekom 14 kalendarskih dni. Praksa sodišč v tem pogledu sicer ni enotna in bi morda kako sodišče zahteve delavca ugodilo. Gotovo pa to ni. Zato naj se pri pogodbah kot odpovedni rok določijo ne kalendarski dnevi, ampak le dejanski delavni dnevi katere je delavec imel za možnost zaslužka. Drugače more podjetnik odpovedni rok izigrati v škodo delavca, kateremu je odpovedal, zlasti še, ako se hoče nad njim maščevati, kar je zelo pogosto slučaj.

Ako je bila delovna pogodba sicer že sklenjena, vendar pa za nastop dela določen poznejši čas, je odpoved mogoča tudi že pred nastopom dela. Tako vsaj so razsojevala obrtna sodišča, dasi bi se proti temu naziranju moglo ugovarjati.

O odpovedi obolelemu delavcu za čas bolezni bomo govorili v posebnem članku, istotako o odpovedi po predpisih obč. drž. zakona. Tu smo upoštevali le predpise obrtnega reda.

## Žalostna slika delavskih razmer

**Inspekcija dela nima kredita. — Žalostne higijske in stanovanjske prilike. — Obupen položaj vajencev. — Ford za obrtne sole. — Skrajšanje odpovednega roka.**

Inspekcija dela je izdala tiskano poročilo o svojem delu in posameznih ugotovitvah v l. 1927. Skromnost poročila karakterizira skromnost naše varstvene socialne politike in bedni položaj delavstva. Ko človek to poročilo prečita in se zaveda, da je to uradno poročilo, katero je brez dvoma resnično in prav nič pretirano, se mora zares čuditi, kako razne podjetniške organizacije (na čelu Zveza industrijcev!) pridejo do trditve, da so podjetja po inspekciji del naravnost obupno nadlegovana in k tlom pritiskana in da je zato treba tozadevne zakone in predpise omiliti. To, kar danes inspekcija dela more izvršiti, je malo več, kakor nič. Poročilo mora takoj v drugem odstavku ugotoviti, da je število potovanj in nadzorovanj padlo — radi zmanjšanih kreditov. Tako se sicer zunan pred kulturnim svetom postavljamo z zakonom in institucijo inspekcije dela — v resnici je pa vse to en prazen nič. In še v ta nič se podjetniške organizacije zaletavajo in s tem hočejo še to skromno zaščito delavstva odpraviti. Res, pri tem početju kažejo zelo malenkostno in prav nemoderno miselnost!

Nadzorovanih je bilo 1025 podjetij; po večini so to mala podeželska obrtniška podjetja, trdi poročilo. V teh podjetjih je bilo zaposlenih 12.402 delavca, kar je strašno skromno, ako vemo, da je število vseh zavarovanega delavstva pri okrožnem uradu za ljubljansko oblast presegalo 50.000 oseb. Kazni se je izreklo le v 111 slučajih, kar ni niti omembe vredno.

Nadurno delo se po zatrdilu poročila samovoljno podaljšuje, nadurno delo se ne plačuje s 50odstotnim poviškom, kar podjetja opravičujejo s slabim ekonomskim položajem. Le v 24 slučajih se je izdalo po inspekciji dovoljenje za nadurno delo. Poročilo trdi, da je veliko število obratov, katere po vojni sploh še niso bila pregledana. V 418 slučajih je bila inspekcija dela povabljena h komisijskim ogledom, da predpiše razne zaščitne in zdravstvene priprave.

Največ nezgod znanjuje lesna industrija, za tem kovinska, stavbinska, papirna, tekstilna in kamenena industrija.

Poročilo mora ugotoviti, da je bilo od obrtnih obolenj prijavljeno uradu le dvoje. Pri taki brezobzirnosti je seveda vsaka borba proti poklicnim obratnim

bolezni nemogoča. In drugod tvori ta stvar problem zase in se obravnava z največjo vestnostjo.

Higijske in varnostne prilike v obratih so slabe in pomanjkljive. Ugotovilo se je 2439 nedostatkov, kar pomeni zvišanje napram lanskemu letu.

Stanovanjske razmere delavstva so obupne, zlasti vajencev. Spe v delavnicah, hlevih in v drugih nezdravih prostorih. Tako se pri nas hoče vzgojiti zdrav obrtniški naraščaj. Te razmere so zlasti slabe v Ljubljani. V splošnem je inspekcija dela morala ugotoviti pomanjkanje garderob, umivalnic, kopalnic, jedilnic in slaba nehigijska stanovanja. Podjetja raje prenašajo smrad, kakor da bi investirala nekaj dinarjev vsaj za stranišča in umivalnice! Varnostne naprave so posebno pomanjkljive v lesni industriji (žage, strojne mizarne in strugarne). Inspektor dela mora posebno podčrtati, da se pri dveh največjih elektrarnah instalacije ne izvršujejo po predpisih. Koliko življenjskih nevarnosti tiči v tem dejstvu! Žalibog inspektor dela v poročilu ne pove, kaj je v tem slučaju ukrenil.

Zlorabe delavcev so na dnevnem redu, dogaňajo se slučajno zaposlitve otrok v industrijskih podjetjih. Obrtnega šolstva ni ali pa je zelo pomanjkljivo. Tu stavi inspektor dela zelo umesten predlog: z obdavčitvijo podjetij, katere zaposlujejo inozemce, naj se ustvari poseben fond, iz katerega bi se vzdrževale razne strokovne šole ter izdajale štipendije za specializacijo našega strokovnega delavstva v inozemstvu.

Splošni ekonomski položaj delavstva se je poslabšal, mezde so padle. Delavstvo je v strahu za svoj zaslužek, ne organizira mezdnih gibanj ali celo stavk. Celo leto je inspekcija zabeležila le 16 mezdnih gibanj in 2 stavki. Vse je za delavstvo izpadlo negativno.

Zanimiva je ugotovitev, da industrija v splošnem vpeljuje 8-odnosno 3dnevno odpovedno dobo, mnogokrat tudi vsakodnevno prekinitve službenega razmerja.

Inozemskih delavcev je bilo zaposlenih 1961, seveda po podatkih, katere inspekcija ima.

To je poročilo za ljubljansko oblast. Ono za mariborsko nudi isto žalostno sliko. Pri teh dejstvih se še upajo trditi, da gre naša socialna politika prehitro naprej...

kateri ne bi bil prepričan, da je rudarsko zavarovanje potrebno zboljšanja. Toda v odločilnem trenutku so zastopniki rudnikov, ki po letnih računskih zaključkih sodeč, gospodarsko izmed vseh industrij najboljšo stoje, pozabili na svojo notranjo prepričanost in na potrebe rudarjev in njih družin ter so se odločili, da branijo le svoje lastne koristi, pa naj magari za njimi pride povodenj. Na seji glavne bratovske skladnice so glasovali za to, da sanacijo neugodnega finančnega položaja bratovskih skladnic prevedo izključno le na rudarje. Za to je glasovala celo TPD, ona družba, katere je s svojimi prekonormalnimi redukcijami rudarjev povzročila prekonormalne upokojitve rudarjev in s tem prekomerno obremenitev pokoj. blaga in bratovskih skladnic. TPD je torej reorganizacijo in ekonomizacijo svoje produkcije izvedla na račun bratovskih skladnic, t. j. na račun socialnih interesov delavstva. Zastopniki rudnikov so sklenili: 1.) da se vse po 1. januarju 1925 priznane pokojnine znižajo na podlagi 40letne službene dobe, kar je pomenilo za upokojenega rudarja znižanje mesečne pokojnine za približno Din 200.—, 2.) da se bodoče upokojitve izvrše šele po 40letni službeni dobi in ne po 30letni, 3. da se prispevki zvišajo od 5 na 7 odstotkov in 4.) da se upokojitve izvrše na podlagi zdravniško dokazane delanezmožnosti in ne že z dosego gotove starostne dobe. Ta sklep je bratovska skladnica sporočila ministru za šume in rude in mu predlagala, da ga uveljavi. Gospod minister je v uradnem dopisu preko generalne direkcije rud dal bratovski skladnici sporočiti, da predlog osvaja in naj se isti takoj prične izvajati. Tako je rudar preko noči zaznal, da zanj obstoječi pravilnik o bratovskih skladnicah ne velja več, ne da bi čul, da je o tej spremembi zakona razpravljala Narodna skupščina ali da je to sprememba zakona uveljavil minister na podlagi zakonitega pooblastila in ne, da bi kdaj čul, da je spremenjena ona točka ustave, katere pravi, da so pred zakonom vsi državljani enaki! Gospod minister je namreč odredil, da omenjena sprememba velja le za državljane, — rudarje, ki so v Sloveniji, dasi je med vsemi skladnicami uveljavljen princip reciprocitete. Tudi rudar ni bil vreden, da bi se ta zanj usodna kršitev veljavnih zakonitih predpisov objavila v službenih listih, v katerih se za državljane obvezni predpisi objavljajo, da bi tako ta spremem-

ba dobila vsaj zunanje pravilno mišljenje, da je rudar itak državljan nižje vrste in da so take in podobne obzirnosti na mestu le za »boljše« državljane. Ležalo je na dlani, da izvršeno poslabšanje rudarskega zavarovanja v Sloveniji pred objektivnim sodnikom, kateri na svetost in obveznost zakonitih predpisov še nekaj da, držati ne more. Zato so rudarji na sodišče rudarskega zavarovanja vložili tožbo, v kateri so uveljavili trditev, da so izvršene spremembe iz formalno-pravnih razlogov protizakonite in zato neveljavne. Dne 24. t. m. se je vršila tozadevna razprava in sodišče je tožbam rudarjev v polnem obsegu ugodilo in s tem konstatiralo, da se je napram rudarjem tako od strani Glavne bratovske skladnice kakor tudi od strani ministrstva gazil in kršil zakon, mesto da bi ti faktorji zakon branili. Zelo značilno za mentaliteto glavne bratovske skladnice je, da se je ona upala ministru predlagati nekaj, kar je protizakonito, mesto da bi vsak poskus kršitve zakona z vsemi sredstvi branila. S to razsodbo je doseženo: vse bratovske skladnice morajo vsem po 1. I. 1925 upokojenim rudarjem od 1. junija dalje izplačevati nezmanjšano pokojnino in izplačati razliko od 1. II. 1928 dalje, upokojtve se morajo izvršiti po 30letni službeni dobi, prispevki se morajo znižati od 5 na 7 %. To velja za vse rudarje, ne samo za one, ki so tožbo vložili in za vse s 1. II. 1928 izvršene izpremembe. Ako bi bratovske skladnice tega ne uveljavile že s 1. januarjem t. l., morajo rudarji vložiti tožbo, v kateri bodo zaradi precedenčnega primera brez dvoma zmagali. Vse ogromne stroške tožb bodo pa nosile skladnice.

S to razsodbo rudarsko zavarovanje ni rešeno. Postoja nevarnost, da bo kljub temu stopilo v veljavo ono, kar se je na protizakonit način uveljavilo s 1. II. 1928. Kajti gospod minister ima v finančnem zakonu pooblastilo, da sme rudarsko zavarovanje spremeniti. Kakšne bodo te spremembe, si moremo pri reakcionarnosti vlade predstavljati. Toda eno drži: dokazano je, da je minister napram rudarjem kršil zakon in da slovenska sodišča taka dejanja upravičeno obsojajo. In še eno je morda doseženo: v bodoče bodo morda odločilni faktorji pri svojih ukrepih napram rudarjem pravičnejši in obzirnejši ter — previdnejši, da bodo vsaj na zunanji varovali zakonito obliko svojih dejanj.

## Narodno-strokovna zveza

### TOVARIŠI NA DELO.

Pred dvajsetimi leti so naši očetje, naši bratje, naši prijatelji postavili temelj novemu pokretu, novi delavski organizaciji. Ustanovili so narodnemu delavcu narodno-strokovno organizacijo in ga tako ohranili svojemu narodu. Takratni borci za delavska prava so šli vzlic vsem oviram in vsemu preganjanju na delo, na trdo delo, da svoje vrste ojačajo, jih razširijo in jim dajo kar največ življenja.

In njihovi boji so bili res boji. Avstrijska oblast na eni strani, ker je v novem pokretu videla zopet vstajenje nacionatnega slovenskega človeka, na drugi strani socialdemokrati, ki so v novem pokretu videli svoj lastni pogin. In obe strani sta pritiskali, žugali, bili. Ni ga bilo shoda, ne sestanka, da niso takratni »rdečkarji« prišli razbijati in razsajati. Tako je bilo v Trstu in v Ljubljani. Med samimi sovražniki smo takrat narodni delavci vstali in kljubovali vsemu.

Naš pokret se je prav lepo razvijal. V Trstu in Ljubljani smo šli lepo naprej. V Trstu smo tik pred vojno nekaj pomenili. Cesta je bila naša in po njej smo šli s svojo godbo in prapori. Italijanska drhal in avstrijski policaji so divjali, ko se je pela po tržaških ulicah narodna pesem in se vila slovenska trobojnica, tekla je kri, padale so žrtve, a klonili nismo, temveč smo v bojih dobivali vedno večjo moč in pogum.

Vojna nas je razgnala in razkropila. Naše organizacije so bile razpuščene,

imovina zaplenjena. Šli smo v trdni veri, da se še vrnemo.

Vrnili smo se. In prvo naše delo je bilo posvečeno narodnemu delavcu. Trst so nam ugrabili, tja nismo mogli. Zato smo se pa s tem večjo ljubeznijo oprijeli dela v osvobojeni Sloveniji. Izšli smo zmagoviti iz svetovne vojne. Mi sami smo se tudi rešili enega sovraga, rešili smo se avstrijske policije, medtem ko so »rdečkarji« ostali.

Znova smo pričeli delo. Počasi je šlo. Našega človeka je vojna utrudila, ubila mu je voljo do življenja, do vsakega pokreta. Pa ne vsem. Bilo je mnogo takih, ki so z ljubeznijo šli na delo in pričeli z veseljem delati v blagor osvobojenemu narodu delavcu. In naš pokret je pričel novo življenje. Podružnice so rasle iz dneva v dan. Narodno delavstvo je šlo prerajeno na delo, hoče si priboriti lepše življenje, boljši košček kruha v osvobojeni zemlji.

Naše delo pa ni bilo blagoslovljeno. Ni bilo tako kot smo ga pričakovali. V nas je navdušenost polegla, otopeli smo za vsak klic, otopeli za vsako navdušenje, ohromeli za vsako delo. Zapustili smo svoje do polovice razorane njive in se vlegli pod drevo v trdni veri, da je naša gruda pretrda za naše žulje in da njive ne bomo zmogli. Naša pred dvajsetimi leti mladeniško čila moč je ugasnila. Pred dvajsetimi leti smo tujo grudo lažje orali kot danes svojo lastno zemljo. Takrat se nismo utrudili, danes smo po prvih brazdah odložili pluge in naša njiva je neozorana, brez semena, brez sadu. Kar smo imeli

## Zločin nad rudarji

**Minister krši zakone, mesto da bi jih branil. — Sodišča obsojajo taka dejanja. — Rudarji morajo biti enakovredni državljani. — Poslabšanje rud. pokojnin je protizakonito in se morajo zvišati.**

Okoli novega leta so bratovske skladnice Slovenije po rudarskih revirjih nabile razglas, v katerem so trpečemu rudarju naznanjale, da mu bodo s 1. februarjem pričele temeljito poslabševati

njegovo zavarovanje, preskrbo za slučaj onemoglosti in starosti. Rudar je utemeljeno pričakoval zboljšanje, pričakal pa je poslabšanje. Ni bilo ne prijatelja in tudi ne sovražnika rudarja,

sadu iz lepših prvih povojnih let, greh kraju. Vse, kar smo si takrat priborili, ugasuje in kmalu bomo gladovali za najmanjšo drobtinico socialnosti. Naša njiva stoji neozorana, brez semena, brez sadu. Kaj bo, tovariši, z nami? Kaj bo z našim rodom?

Letos v septembru poteče dvajset let, ko smo postavili naš dom. Ko smo zgradili našo narodno-strokovno organizacijo. In ob tej dvajsetletnici moramo zopet poprijeti za plug. Nič ne sme biti starosti v nas, samo mladost nas mora biti in veselje in volja. Misliti moramo na svoj rod, na slovenskega, jugoslovenskega delavca, ki je danes oropan vsega in živi huje kot kdaj prej. Naša sužnjost se je pričela pred kratkim. Danes smo zaslužniji bolj kot kdaj prej. In temu smo sami krivi. Zapustili smo njivo in šli k počitku.

Tovariši, vstanimo izpod hrasta, dovolj je bilo počitka. Stopimo na njivo, na našo sveto grudo in pričnimo z delom. Orjimo, orjimo, sejmo, tovariši, sejmo, da bomo zopet in kmalu imeli novega sadu, ker nam sicer preti lakota in pogin. Vse so nam vzeli: Socialni zakoni so mrtev, brezčuten papir. Vzeli so nam, ker smo oleneli, ker smo dali orodje iz rok.

Tovariši, zdramimo se! Poglejmo okrog sebe našo bedno deco, pogledimo naše kot mumije osušene žene, pogledimo sebe, ki smo živi okostnjaki. In ne objokujmo in ne proklinjajmo našega življenja, temveč poprimimo za plug in na njivo, na delo.

Ob dvajsetletnici naše narodno-strokovne organizacije naj ne bo med nami enega, ki bi še spal in bi mu njiva propadala. Vsi moramo ob tem velikem jubileju na delo, na delo poživljeni, okrepčani, močni, hrepeneči po lepšem življenju, svetlejšem solncu.

Tovariši, na delo!

#### SEJA UPRAVNEGA ODBORA NSZ.

Upravni odbor Narodno-strokovne zveze je imel v nedeljo 20. maja t. l. svojo redno sejo, na kateri so se razpravljala važna organizacijska vprašanja. Predsednik tov. Juvan je podal pregledno sliko o delavskem položaju in delovanju socialnih zavodov. Tajnik tov. Kravos je podrobno poročal o delu v podružnicah, ki v zadnjem času ni ravno najlepše. O tem se je razvila daljša debata in smo prepričani, da bo rodila sadove. Upravni odbor je soglasno sklenil prirediti glavni občni zbor združen s kongresom v dneh 8. in 9. septembra in se je prepustilo Izvrševalnemu odboru, da izdela celoten program. Tajnik tov. Kravos je podal načrt za bodoče jesensko-zimsko delo, posebno v pogledu prirejanja predavanj. Na seji se je razpravljalo še o drugih internih društvenih zadevah in so se sprejeli nekateri važni predlogi.

**Naš glavni zbor.** Glasom sklepa upravnega odbora se bo vršil naš glavni občni zbor v dneh 8. in 9. septembra t. l. Kakor hitro bo izdelan podroben program, ga razpošljemo vsem podružnicam obenem z okronico. Že sedaj pa opozarjamo vse podružnice na to prireditev, ki bo letos v Ljubljani.

**Nekaterim podružnicam.** Nekatero naše podružnice nam v zadnjem mesecu niso poslane poročila o svojem delovanju. To smatramo za malomarnost, ki se ne sme več ponoviti. Po veljavnih pravilih nam mora vsaka podružnica najmanj enkrat mesečno poročati o svojem delu. Če tega ne stori, je znak, da ima slabo vest in da zato ni poslala poročila. One podružnice, ki niso poslale poročila, naj to takoj store. Odlasati ne smejo, ker moramo vedeti o vsem našem gibanju. Blagajnik se tudi nekaj pritožuje. Je zelo hud in se boji, da ne bomo prihodnjič brali imena nekaterih naših zaspancev. Upoštevajte naš klic, sebi in nam vsem v dobro. — Tajništvo.

**Proslava 20 letnice NSZ.** Letos v septembru slavi narodno zavedno delavstvo 20 letnico obstoja svoje organizacije. To proslavo bo združilo s prireditvijo občnega zbora, ki se bo vršil 8. in 9. septembra t. l. Narodno delavstvo se širno cele Slovenije pripravlja na

to veliko svojo slavnost. Povabilo bo k tej proslavi tudi brate Čeha, Srbe in Hrvate, ki bodo s svojo prisotnostjo poveljali ta veliki praznik narodnega delavstva. Izvrševalni odbor NSZ je že pridno na delu, da bo ta 20 letnica proslavljena kar najlepše, pozivamo zato tudi vse naše člane, naj se pripravljajo na to proslavo in naj se takoj odločijo, da prihitijo ob slavnostnih dneh z družinami v Ljubljano. Vsi naši člani morajo 8. in 9. septembra v Ljubljano. Odbori podružnic naj pazno sledijo vsem tozadevnim okrožnicam in naj gredo takoj na delo. V septembru moramo v Ljubljani pregledati svoje vrste in jih navdušiti za nadaljevanje dvajsetletnega dela.

**Podružnični blagajničarjem.** Malo vas je, s katerimi sem zadovoljen. Večina vas je takih, ki se ne zavedate svojih dolžnosti v polni meri. Mislite, da je vseeno, če centrala v redu dobi njej odpadajoči delež članarine ali ga pa sploh ne dobi. Ne pomislite, da je v članarini zapopadana tudi naročnina za list in da mora centrala list redno plačati tiskarni. Mar mislijo naši blagajniki, da se tiska list danes zastoni. In kaj mislijo z vzdrževanjem tajništva in ostalimi izdatki, ki jih ima vsaka strokovna organizacija. Nujno pozivam vse moje tovariše, da mi redno in točno vsak mesec obračunajo članarino, katero naj tudi v redu poberejo. Tu pokazimo svojo zavednost in ne ovirajmo z našo malomarnostjo vzvišenega skupnega dela. Tovariši blagajniki, kakor nerad bom prihodnjič z imenom navedel vse one tovariše, ki ovirajo naš pokret. Ne pustite, da bi vaše ime prišlo med one, ki pokretu škodujejo. Na delo za red in točnost v organizaciji. — Centralni blagajnik.

**Logatec.** Podružnica Narodno-strokovne zveze je imela dne 23. maja svojo plenarno sejo, katere se je udeležil tudi strokovni tajnik tov. Kravos. Na seji se je razpravljalo o važnih podružničnih zadevah in so se napravili važni sklepi. Podružnica priredi v nedeljo 10. junija v Logatcu in Cerknici veselico z namenom, da bo podprla svoje bolne in brezposelne člane. Vabimo vse člane in napredno javnost, naj se te veselice sigurno in polnoštevilno udeleže.

**Litija.** Pri nas je zavladovalo v zadnjem času upravičeno razburjenje z ozirom na nastop obratnih zaupnikov, ki so zakrivali izgubo starih delavskih pravic. Delavstvo je svoječasno imelo plačane dneve ob slučajih smrti, bolezni ali poroda v družini. To je pridobila delavstvu Narodno-strokovna zveza. Dolgo dobo let smo imeli to in je prišlo že v ukoreninjeno navado. Sedaj pa, v času, ko imamo svoje zaupnike, se je zgodilo, da je podjetje staro navado odpravilo. Narodno-strokovna zveza, podružnica v Litiji bo v kratkem imela shod, na katerem se bo razpravljalo o tem napadu na delavstvo s strani podjetja. Pozivamo delavstvo, naj bo čuječe in naj si ne da jemati starih, že zdavno pridobljenih pravic. Vsi na plan in obrambo starih pravic.

**Zagorje.** V zadnjem času se je delo v naši podružnici poživelo. Pričelo se je z rednim pobiranjem članarine in si je blagajnik postavil v to svrhu nekaj zaupnikov. Tak način se je izkazal zelo pripravnim in ga je priporočati tudi drugim organizacijam. Prihodnji teden bo imel odbor svojo sejo, na katero bo povabljen tudi predsednik NSZ tov. Juvan, ki bo poročal o važnih nalogah, katere ima narodno delavstvo še izvršiti. Vabimo že sedaj vse odbornike, naj se pozivu k seji sigurno odzovejo.

**Ptuj.** Prihajamo v letno sezono, ko se vse udaja solncu in spanju. Tudi mi v podružnici smo menda pod vplivom solnca nekoliko zadremali, a se bomo morali takoj zbuditi, ker naš skupen sovražnik ne pozna spanja in je vedno na preži, kako bi se kaj okoristil pri spečem delavstvu. Odborove seje že lep čas ni bilo in tudi centrali se nismo javili. Storimo to pa tem potem, da pokazemo, da nismo trdno spali in da se nas je le trenutno polotilo zaspanec. Takoj bomo šli na delo, da uredimo vse zastalo in da nas bo centrala zopet ve-

sela. Novic nič posebnih. Vse gre svojo pot naprej. M. M. (Tako je prav. Nas vesel odkrito priznanje in obljuba, da se nadoknadi izgubljeni čas. Škoda, da niso vse podružnice enake, ker bi potem bilo delo v organizaciji res lepo. — Tajnik.)

**Maribor.** Delo v naši podružnici napreduje, sicer počasi, pa gre vendarle naprej. Z ozirom na željo nekaterih članov bomo v kratkem priredili izlet na Sladki vrh, kjer bomo imeli skupen sestanek z našimi tovariši iz Sladkega vrha. Odbor bo o tem razpravljaj in napravil načrt ter povabil potem članstvo. Ravno tako mislimo obiskati tovariše v Rušah, Fali in Ptuj. Na ta način se bomo spoznavali in se navdušili za nadaljne delo. Želimo, da tudi nas obiščejo tovariši iz drugih krajev sedaj v teh lepih dneh. O prvem našem izletu prihodnjič kaj več.

**Sladki vrh.** Z veseljem smo vzeli na znanje vest, da nas o priliki obiščejo dragi tovariši Mariborčani. Mi jih želimo pričakujemo in jih bomo prav bratski sprejeli. Želimo le, da pride z njimi tudi kak tovariš, ki nas bo s svojo besedo utrdil v našem težkem boju, ki ga bijemo za svoj obstanek. Našim tovarišem izletnikom naj se pridružijo tudi drugi napredni izletniki in naj prihitijo k nam, ki smo ob Muri in ki smo potrebni obiska naših zavednih borcev. Obisk naših dragih tovarišev obeta biti za nas velik praznik. Tovariši, pridite kmalu in v velikem številu.

**Ljubljana.** Ljubljanska podružnica je razvila v zadnjem času prav živahno delovanje pod predsedstvom neumornega predsednika tov. Vodiškega. Podružnica priredi v nedeljo dne 17. junija t. l. svoj prvi pešizlet pod vodstvom

tov. Kravosa. Izlet bo združen z gozdnim piknikom, pri katerem ne bo manjkalo domače zabave. Ze sedaj vabimo vse ljubljanske člane s svojimi družinami, naj se udeležijo tega prvega podružničnega izleta. Natančen spored in kraj izleta priobčimo v prihodnji številki lista. Tovariši, sedaj je čas, da gremo v naravo, zberimo se in pojdemo se veselit naše divne narave.

**Jesenice.** V nedeljo 10. junija t. l. se vrši ob 9. uri dopoldne v društvenih prostorih članski sestanek Narodno-strokovne zveze, katerega se udeležijo oblastni poslanec tov. Ivan Tavčar, ki bo poročal o stanovanjskem zakonu in o uslužbenem davku. Vabimo vse članstvo, da se tega važnega sestanka udeležijo v kar največjem številu. — Podružnični odbor je imel svojo redno sejo v nedeljo 27. t. m., pri kateri je tov. Zupan podal poročilo o seji upravnega odbora. Poročilo se je vzelo z odobravanjem na znanje in se je napravilo nekaj sklepov, ki so se sporočili centrali.

**Logatec.** Veliko vrtno veselico priredi v nedeljo 10. junija na vrtu gospoda Joškota Tollazzija podružnica Narodno-strokovne zveze. Na veselici bo zabave veliko. Program obsega godbo, petje, rajanje, šalivo pošto, tehtanje, ribolov, apoteko za bolne žolodce itd. Pri veselici sodeluje priznana logaška godba, ki bo predpoldan po maši koncertirala pred gostilno g. Serinija. Veselica se vrši ob vsakem vremenu in je ne začetek ob 3. uri popoldne. Ker je čisti dobiček namenjen fondu za podpiranje bolnih in brezposelnih članov, prosi odbor za mnogoštevilno udeležbo. Vsa napredna logaška javnost naj podpre naš pokret in pomaga našemu trpečemu delavstvu.

## Doma in po svetu

#### ZIV POKOPAN.

Znani srbski geolog prof. Jelenko Mihajlovič se je povrnil iz Bolgarije, kjer je podal na splošno zadovoljnost strokovno mnenje o vzrokih potresa oziroma tolažljivo napoved za najbližjo bodočnost. Pripovedoval je beograjskim novinarjem več strahotnih dogodkov. Marsiške so izginile v razpoklinah reke in studenci ter so ostale cele nasebine brez vode. Med drugim je uničen svetovno znani Meričerski vroči vrelec, ponos Bolgarije, edino kopališče, ki je uživalo tudi inozemski obisk. Namesto vode širijo vse cevi strupen plin in nihče ne more v bližino brez krinke. Drugod so nastali spet novi potoki in jezera. V vasi blizu Plovdiva je zasula zrušena streha 8 člansko rodbino. Prišla je ven skozi razvaline in je videla, da stoji hiša sredi vode. Iz razpokline v skaloju je pritekla nova reka in poplavlja vso nekdanjo naselbino! A najbolj grozen vtis zapusti dogodek z nekim stražnikom v trgu Čpanu. Stal je ob začetku potresa na prostem, sredi ulice, kjer je vršil službo. Zemlja se je pod njim odprla in ga pokopala živega. Zasut je bil s peskom in glino. Mislil je, da se bo zadavil v popolni temi sredi lučnega bobnenja. A trenutek pozneje se je zemlja zopet odprla in ga vrгла omamljenega ven, toda samo do pasu. Vse okoli njega se je vrtelo, z največjim naporom se je rešil nevarnega objema in se oprostil. Poleg številnih ran in podplutb je odnesel težko živčno bolezen in zdaj leži v bolnici.

#### LJUDOŽRSKA VOJNA.

Londonski listi so prejeli iz Avstralije strašna poročila o vojni dveh papuanskih narodičev na britanski Novi Gvineji. Rod Goro je poslal deset izvidnikov v pragozd, da ugotovijo, kje je največ divjačine. Prišli so v ujetništvo rodu Moridžijev, ki so jih ... pojedli. Papuanci sveto varujejo v krvavo osveti. Zato se je dvignil ves rod Goro. Tisoči vojščakov so poplavlili ozemlje Moridžijev in jih po dolgih, krvavih bitkah poklali in polovili do zadnjega. Končna zmaga je bila seveda proslavljena z velikansko pojedino, pri kateri so zaklali in pojedli vsaj 500 Moridžijev,

med njimi več žensk in otrok. Ta strašni dogodek se je odigral v odsotnosti angleških oblasti: vsi vladni uradniki so bili tačas zapustili otok in odšli v Sidney na velikonočne počitnice. Zdaj bodo kaznovani. Domačini-stražniki, ki so varovali v tem času javni red na otoku, niso motili rojakov in so se celo udeležili pojedine. Samo trije misijonarji so poskušali pomiriti nasprotnike pred bitko, a niso nič opravili. Misijonarji so naznanili krvave dogodke vojakom. Najbližja garnizija je morala takoj odposlati oddelek na otok in je zaprla do sto Papuancev, ki bodo sedaj obsojeni na doživljensko prisilno delo, da se spokorijo za svoje divjaštvo.

#### LONDONSKA GLAVNJACA.

Pred nedavnim so aretirali londonski detektivi, nastavljeni oddelka za varstvo javne morale, na klopi v Hyde Parku zvečer znanega učenjaka in ravnatelja velike tovarne sira Leva Moneya. Večerjal je v družbi mlade gospodične iz svoje pisarne v nekem hotelu in je hotel po večerji uživati lepo majniško vreme na prostem. Ta sklep je obrodil neprijetne posledice. Policija je obtožila parček »pohujšljivega vedenja« in ga peljala na stražnico. Money pa je bogat človek in ni hotel zamolčati dogodka tem bolj, ker je bil svoječasno poslanec londonske zbornice. Njegov odvetnik je predložil zdravniško spričevalo o devištvu osumljene gospodične. Pred sodnijo so ugotovili, da so se poslužili detektivni nasilstva: lotili so se dejansko Moneyeve znanke, da bi izpovedala, kar so zahtevali. Javnost je z ogorčenjem zvedela, da prakticira policija tako zvano »zasliševanje tretje stopnje« z mučenjem. Zadeva je dvignila mnogo prahu v parlamentu. Vlada je morala pristati na novo preiskavo in je imenovala v to svrhu poseben odbor s prvimi sodnikom londonskega višjega sodišča na čelu.

#### RDEČA VOJSKA.

Revolucijski vojni sovjet (t. j. generalni štab) je izvolil poseben odbor pod vodstvom Budenega za reforme v konjenici. Vojaki bodo v teku tega leta dobili jeklene čelade in večje število strojin, zato pa izgubijo sulice.